

УДК 336.221: 631

ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО НАПРЯМУ СУЧАСНОГО АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Н.В. ЗАРУБА,

студентка ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»,
м. Ніжин, Україна

Н.М. ЛЯШЕНКО,

студентка ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»,
м. Ніжин, Україна

В.В. ЯРМАК,

радник податкової служби III рангу, м. Ніжин, Україна

В даній статті здійснено спробу наукового дослідження соціального напрямку в розвитку аграрного права, з'ясування його сутності, виявлення основних тенденцій і перспектив розвитку.

***Ключові слова:** аграрне законодавство, агропромисловий комплекс, соціальний розвиток села, юридична наука.*

Сучасний період розвитку аграрного законодавства України, покликаного забезпечити реалізацію аграрної реформи, зумовив виникнення нових правових інститутів аграрного права України, які покликані формувати якісно нові спільності правових норм, що регулюють специфічні за своєю суттю та змістом суспільні відносини.

Метою даної статті є спроба наукового дослідження соціального напрямку в розвитку аграрного права, з'ясування його сутності, виявлення основних тенденцій і перспектив розвитку.

Загальновизнано, що система науки аграрного права України, як і будь-якої іншої галузевої юридичної науки, визначається, насамперед, системою відповідної

галузі права. Разом з тим, як уже зазначалося, взаємозв'язок та взаємообумовленість науки та відповідної галузі права, галузі законодавства повинен бути органічним та двостороннім. Так, наука аграрного права України повинна програмувати розвиток комплексної галузі законодавства та відповідної галузі права.

Необхідно відзначити, що нині, в період динамічного розвитку суспільних відносин, який супроводжується прийняттям великої кількості нормативно-правових актів (у тому числі й актів аграрного законодавства), не завжди існує належний взаємозв'язок та взаємообумовленість розвитку законодавства науково-правовими дослідженнями. На жаль, можна констатувати, що процес становлення деяких нових аграрно-правових інститутів не мав належного та своєчасного науково-правового забезпечення. Це особливо стосується інститутів земельної та аграрної реформ, приватизації майна в агропромисловому комплексі та деяких інших.

У складі аграрного права України, як і кожної галузі права, виділяються окремі правові інститути, тобто спільності правових норм, що складають відособлену частину галузі права і регулюють певний вид (групу) чи сторону однорідних суспільних відносин [1, с.96].

В сучасний період у системі аграрного права України в першу чергу необхідно звернути увагу на розвиток такого нового правового інституту як інститут захисту прав селянина та правового забезпечення соціального розвитку села.

Науковий доробок вчених-юристів України у вивченні проблеми соціальної ролі селянства та гарантування їх прав мають В.І. Андрейцев, Ц.В. Бичкова, В.В. Носік, Н.І. Титова та деякі інші вчені.

Високу загальносоціальну роль селянства в суспільстві обґрунтовано Н.І.Титовою. У зв'язку з цим, вченою зроблено висновок щодо необхідності відповідного віддзеркалення такої ролі селянства у державній політиці щодо нього та забезпечення його правового статусу [2, с. 128]. На основі теоретичного аналізу чинних нормативно-правових актів аграрного законодавства, що приймаються за суб'єктивним принципом, послідовно доведено необхідність чіткого законодавчого закріплення спеціалізованих прав членів аграрних структур та їх державних гарантій [2, с.129].

Особливе значення реальної гарантованості та державного захисту таких прав підтверджується прикрим досвідом недієвості багатьох позитивних норм Закону України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві" [3], які, будучи продекларованими, не мають практичного застосування через відсутність відповідних економічних, організаційних, правових та інших гарантій.

Слід зазначити, що на Заході існує спеціальна наука – "селянствознавство", що заснована британським ученим Теодором Шанінім і є міждисциплінарною галуззю знань. Хрестоматія з "селянствознавства", яка вперше була видана

англійським видавництвом у 1971 році, зараз уже перекладена російською мовою [4, с.6]. На жаль, в Україні до цього часу така галузь знань не одержала належного визнання та розвитку.

У системі сучасного аграрного права України у зв'язку з проведенням аграрної реформи, що має на меті реформування не лише економічних (виробничих) відносин в аграрному секторі економіки, але і здійснення соціальних перетворень на селі, не менш важливою є інша складова цього правового інституту – правове забезпечення соціального розвитку села.

Шлях на пріоритетний розвиток села та агропромислового виробництва був визначений ще з прийняттям 17 жовтня 1990 р. Закону УРСР «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [3], яким передбачались заходи щодо забезпечення пріоритетності АПК у державних інвестиціях, еквівалентності товарообміну між сільським господарством і промисловістю, соціального розвитку села, його наукового та кадрового забезпечення та ін. Цей спеціальний акт вищої юридичної сили прискорив розвиток нормативно-правової бази для формування правового інституту соціального розвитку села.

Становлення нового правового інституту в системі аграрного права України зумовило і виникнення нових напрямів розвитку аграрно-правової думки на Україні. На даний час проблеми правового забезпечення соціального розвитку села послідовно досліджуються В.М. Єрмоленком, В.І. Курилом, Н.І.Титовою та іншими вченими.

Зокрема, наукою аграрного права України доведено необхідність конституційного закріплення таких основоположних для сільського господарства принципів, як принцип державної підтримки сільського господарства, державне забезпечення соціально-економічних умов життя і праці селянина [5].

Правове регулювання нових за своїм змістом суспільних відносин соціальної сфери села досліджує нині В.І. Курило. Ним з'ясовано основні напрями правового забезпечення наукових досліджень та підготовки кадрів для села, правове регулювання житлового та шляхового будівництва у сільській місцевості, правове забезпечення культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування жителів села [6].

Як бачимо, для сучасного аграрного законодавства є характерним зміщення центральної мети: від захисту інтересів держави - до захисту інтересів людини, громадянина, зокрема селянина, як особи, що має незамінне соціальне призначення – забезпечувати продуктами харчування все суспільство, і є найменш юридично захищеним державою. У зв'язку з цим аграрно-правова наука, виконуючи прогностичну та практико-прикладну функції, покликана всебічно аналізувати та обґрунтовувати наукові проблеми нового правового інституту захисту прав селянина, програмувати розвиток законодавства в цій сфері.

18 січня 2001 р., як вже зазначалося, було прийнято надзвичайно важливий Закон України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 – 2004 років ” [7], який заклав конкретні економічно-фінансові важелі

розвитку сільського господарства України (в сфері ціноутворення, податкової та бюджетної політики, особливостей кредитного забезпечення, страхування ризиків сільськогосподарського виробництва тощо). Звичайно, виконання норм цього закону створює базу і для покращення соціального розвитку села, проте, прямих норм щодо цього в законі немає.

Здійснюючи дослідження законодавства про державну фінансову підтримку сільського господарства на сучасному етапі В.В. Мушенюк запропонував поділ таких нормативно-правових актів шляхом визначення напрямку підтримки в самому акті за принципом ситуативної підтримки конкретного аграрного суб'єкта, його галузевого чи соціального становища чи в комплексі підтримки всіх галузей економіки держави, та визначив чотири рівні правового регулювання такої підтримки. Серед них: соціально-територіальна підтримка – здійснення державної підтримки сільського господарства в контексті надання підтримки сільським територіям, сільській інфраструктурі, селу в цілому [8]. На нашу думку дана класифікація сприяє осмисленню правового забезпечення сучасної підтримки аграрників та стимулюванню наукового пошуку для удосконалення такої державної підтримки.

Отже, негативним фактором стану сучасного розвитку соціального напрямку в розвитку агропромислового виробництва є неналежне, неповне врахування правотворчими органами держави висновків, теоретичних положень та практичних рекомендацій аграрно-правової науки.

У зв'язку з цим подальше детальне дослідження нових правових інститутів аграрного права України, виявлення прогалин чи недоліків у правовому регулюванні ними суспільних відносин є одним з основних напрямів розвитку сучасної науки аграрного права.

Література

5. Аграрне законодавство України: проблеми ефективності / за ред. В.І. Семчика. – К.: Наук. думка, 1998. – 245 с.
6. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / за ред. О.М. Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.
7. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон УРСР від 17.10.1990 р., № 400-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 45 – Ст. 602.
8. Зубець М. Реформування агропромислового комплексу України / Михайло Зубець // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 1. – С. 5.
9. Курило В.І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: дис. доктора. юрид. наук: 12.00.07. / Курило Володимир Іванович – К., 2007. – 419 с.
10. Курило В.І. Деякі проблеми державного управління у галузі сільського господарства: матеріали VIII Міжнар. наук.–практ. конф. [„Наука і освіта 2005”]. Том 47. Право. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – 70 с.

11. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р., № 2238-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 11. – Ст. 52.

12. Курило В.І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: дис. ... доктора. юрид. наук: 12.00.07. / Курило Володимир Іванович – К., 2007. – 419 с.

13. Мушенко В.В. Фінансово-правове регулювання державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Мушенко Віктор Васильович – К., 2012. – 191 с.

Относительно развития социального направления современного аграрного права Украины

Заруба Н.В., Ляшенко Н.Н., Ярмак В.В.

В данной статье осуществлена попытка научного исследования социального направления в развитии аграрного права, выяснения его сущности, выявления основных тенденции и перспектив развития.

Ключевые слова: аграрное законодательство, агропромышленный комплекс, социальное развитие села, юридическая наука.

In relation to development of social direction of modern agrarian right for Ukraine

Zaruba N.V., Liashenko N.M., Yarmak V.V.

In this article the attempt of scientific research of social direction is carried out in development of agrarian right, finding out of his essence, exposure of basic tendency and prospects of development.

Keywords: agrarian legislation, agroindustrial complex, social development of village, legal science.